

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

12 oktober 2017

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van artikel 445 van het Wetboek
van strafvordering, teneinde de indruk van
onpartijdigheid te versterken wanneer de
procedure tot herziening van een definitieve
strafrechtelijke veroordeling op een nieuw feit
berust**

(ingedien door de heer Philippe Goffin c.s.)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

12 octobre 2017

PROPOSITION DE LOI

**visant à modifier l'article 445 du Code
d'instruction criminelle, en vue de renforcer
l'apparence d'impartialité lorsque la
procédure en révision de condamnations
pénales définitives repose sur l'apparition
d'un fait nouveau**

(déposée par M. Philippe Goffin et consorts)

SAMENVATTING

De regels die van toepassing zijn op de herziening van een definitieve strafrechtelijke veroordeling wegens een tegenstrijdigheid tussen verschillende gerechtelijke beslissingen of een valse getuigenis, zijn niet dezelfde als die welke gelden wanneer die herziensproceduur gebaseerd is op de ontdekking van een nieuw feit.

In het tweede geval bestaat er geen waarborg dat de zaak niet opnieuw wordt behandeld door het rechtscollege dat er de eerste keer over heeft geoordeeld. Ook al is dat nieuwe rechtscollege anders samengesteld, toch menen de indieners dat het wenselijk is de betrokken rechtsonderhorige de waarborg te bieden dat de zaak door een ander rechtscollege zal worden behandeld, teneinde de indruk van onpartijdigheid te garanderen.

RÉSUMÉ

Les règles régissant la révision des condamnations pénales définitives traitent différemment, d'une part, les cas où la révision repose sur une contradiction entre différentes décisions de justice ou sur une condamnation pour faux témoignage et, d'autre part, les cas où cette procédure en révision repose sur la découverte d'un fait nouveau.

Dans le second cas, il n'est pas garanti que la juridiction qui se penche à nouveau sur l'affaire soit différente de celle qui a jugé en premier lieu. Même si cette nouvelle juridiction est composée différemment, les auteurs estiment souhaitable de garantir au justiciable concerné que l'affaire sera examinée par une juridiction différente, afin de garantir l'apparence d'impartialité.

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Démocratique en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000:	Parlementair document van de 54 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV:	Beknopt Verslag
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN:	Plenum
COM:	Commissievergadering
MOT:	Moties tot besluit van interpellations (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000:	Document parlementaire de la 54 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV:	Compte Rendu Analytique
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN:	Séance plénière
COM:	Réunion de commission
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel.: 02/549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail : publicaties@dekamer.be

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel : publications@lachambre.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In een rechtsstaat moet het rechtsstelsel twee dwingende vereisten in balans houden:

— omdat de oordelen niet altijd feilloos zijn, moet via beroeps- en herzieningsmogelijkheden worden gezorgd voor de best mogelijke rechtsbedeling;

— om de maatschappelijke vrede te waarborgen, is het daarnaast nodig te zorgen voor zekere en stabiele juridische situaties, die niet voortdurend kunnen worden betwist en gewijzigd.

Daarom voorziet de wet in beroepsmogelijkheden, die echter strikt worden beperkt, in het bijzonder inzake termijnen.

In strafzaken bijvoorbeeld treedt de definitieve veroordeling pas in kracht van gewijsde nadat de nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput. Aangezien blijkt dat deze rechtsmiddelen in uitzonderlijke gevallen niet volstaan, werd in uitzonderingen voorzien.

Primo kan worden gevraagd de strafprocedure te heropenen op grond van een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, waarin het Hof een schending vaststelt van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 (de artikelen 442bis en volgende van het Wetboek van strafvordering).

Secundo kan, zoals bepaald bij artikel 443 van het Wetboek van strafvordering, de herziening worden gevraagd van in kracht van gewijsde gegane veroordelingen in criminelle of correctionele zaken:

1. wanneer onverenigbaarheid bestaat tussen veroordelingen die wegens eenzelfde feit zijn uitgesproken, en het bewijs van de onschuld van één van de veroordeelden uit de tegenstrijdigheid van die beslissingen volgt;

2. wanneer een getuige na het afleggen van zijn getuigenis is veroordeeld wegens valse getuigenis tegen de veroordeelde;

3. wanneer het bewijs dat de veroordeelde onschuldig is of dat een strengere strafwet is toegepast dan die welke hij werkelijk heeft overtreden, schijnt te volgen uit een nieuw feit.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Dans un État de droit, le système judiciaire doit réaliser l'équilibre entre deux impératifs:

— d'une part, le souci d'assurer la meilleure justice possible, en ouvrant des possibilités de recours et de révision des jugements, qui ne sont pas infaillibles;

— d'autre part, la nécessité de garantir la sécurité et la stabilité des situations juridiques qui, garantes de la paix sociale, ne peuvent sans cesse être contestées et modifiées.

C'est la raison pour laquelle les voies de recours sont organisées par la loi mais strictement limitées, notamment en termes de délai.

Ainsi, en matière pénale, une condamnation définitive n'acquiert force de chose jugée qu'après épuisement des voies de recours nationales. Étant donné que, dans des situations exceptionnelles, ces voies de recours peuvent ne pas être suffisantes, des exceptions ont été prévues.

D'une part, la réouverture de la procédure pénale peut être demandée suite à un arrêt de la Cour européenne des droits de l'homme constatant la violation de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 (articles 442bis et suivants du Code d'instruction criminelle).

D'autre part, la révision d'une condamnation passée en force de chose jugée peut, en matière criminelle ou correctionnelle, être demandée dans trois hypothèses, prévues à l'article 443 du Code d'instruction criminelle:

1. lorsque des condamnations prononcées à raison d'un même fait ne peuvent se concilier et que la preuve de l'innocence de l'un des condamnés résulte de la contrariété de ces décisions;

2. lorsqu'un témoin est ultérieurement condamné pour faux témoignage contre le condamné;

3. lorsque la preuve de l'innocence du condamné ou l'application d'une loi pénale plus sévère que celle à laquelle il a réellement contrevenu paraît résulter d'un fait nouveau.

De procedure van herziening wordt omschreven in artikel 445 van het Wetboek van strafvordering. Wanneer het Hof van Cassatie de reden voor het verzoek tot herziening erkent, met name de tegenstrijdigheid van de beslissingen (1°), dan wel de veroordeling van een getuige wegens valse getuigenis (2°), wordt de zaak verwezen naar een hof van beroep of een hof van assisen dat er vroeger geen kennis van genomen heeft (artikel 445, eerste en tweede lid, van het Wetboek van strafvordering).

Wanneer het verzoek tot herziening evenwel berust op een nieuw feit (3°), kan het Hof van Cassatie, wanneer het dat verzoek ontvankelijk bevindt, een hof van beroep gelasten een onderzoek naar dat verzoek tot herziening in te stellen. Dat hof van beroep moet nagaan of de nieuw ingeroepen feiten een herziening rechtvaardigen. Vervolgens brengt dat hof van beroep in een met redenen omkleed arrest advies uit voor of tegen een herziening; dat advies bepaalt of de zaak al dan niet wordt verwezen naar het Hof van Cassatie.

Artikel 445, derde lid, van het Wetboek van strafvordering verschaft geen enkele duidelijkheid in verband met het hof van beroep en bijgevolg evenmin in verband met de magistraten en de politiefunctionarissen die ermee belast zijn de aanvraag tot herziening te onderzoeken. Het kan dus gaan om het hof van beroep dat eerder al de zaak heeft behandeld waarop de aanvraag tot herziening betrekking heeft.

In het verleden is het al gebeurd dat de aanvraag tot herziening van een strafrechtelijke veroordeling uitgerekend werd beoordeeld door het hof van beroep dat die uitspraak eerder had bevestigd. Hoewel het onderzoek moet worden gevoerd door de burgerlijke kamer van het hof van beroep, onder voorzitterschap van de eerste voorzitter, is de indruk van onpartijdigheid kennelijk niet gewaarborgd, althans niet in de ogen van de veroordeelde. De bestreden strafrechtelijke veroordeling kan een verwoestende impact hebben gehad op het leven van de veroordeelde: het valt dan ook makkelijk te begrijpen dat die laatste kan betwijfelen of datzelfde hof – ondanks een andere samenstelling – wel in staat is om de zaak opnieuw en zonder vooroordeel of partijdigheid te behandelen.

In dat verband zij opgemerkt dat het recht op een eerlijk proces, zoals gewaarborgd bij artikel 6, § 1, van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, inhoudt dat elke zaak wordt beoordeeld door een “onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld”. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

La procédure en révision est décrite à l'article 445 du Code d'instruction criminelle. Lorsque le motif de révision reposant sur la contrariété des décisions (1°) ou sur la condamnation d'un témoin pour faux témoignage (2°) est reconnu par la Cour de cassation, l'affaire est renvoyée devant une cour d'appel ou une cour d'assises qui n'en aura pas primitivement connu (article 445, alinéas 1er et 2, du Code d'instruction criminelle).

En revanche, lorsque la demande en révision trouve son fondement sur un fait nouveau (3°), la Cour de cassation, qui juge la demande recevable, peut ordonner une instruction sur la demande en révision par une cour d'appel. Celle-ci est dès lors chargée de vérifier si les faits nouvellement invoqués justifient une révision. La cour d'appel rendra, par voie d'arrêt motivé, un avis favorable ou défavorable à la demande en révision, qui déterminera le renvoi ou non de l'affaire par la Cour de cassation.

L'article 445, alinéa 3, du Code d'instruction criminelle ne donne aucune précision sur la cour d'appel et, par conséquent, sur les magistrats et les fonctionnaires de police chargés d'instruire la demande en révision. Il peut donc s'agir de la même cour d'appel que celle qui a connu de l'affaire faisant l'objet de la demande en révision.

Par le passé, il est arrivé que la demande en révision d'une condamnation pénale soit précisément appréciée par la cour d'appel qui avait précédemment confirmé cette décision. Même si l'instruction doit être réalisée par la chambre civile de la cour d'appel présidée par le premier président, l'apparence d'impartialité ne semble pas garantie, à tout le moins aux yeux du condamné. La condamnation pénale remise en cause peut avoir eu des conséquences dévastatrices sur la vie du condamné: il n'est pas difficile de concevoir que ce dernier puisse douter de la capacité de la même cour, même autrement composée, à connaître une nouvelle fois et sans préjugé ni partialité de l'affaire.

Il faut noter à cet égard que le droit à un procès équitable garanti par l'article 6, § 1er, de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950, veut que toute affaire soit jugée par un “tribunal indépendant et impartial” établi par la loi. Selon la Cour européenne des droits de l'homme, “l'impartialité se définit d'ordinaire par l'absence de

stelt in dat verband dat “(*i*)*mpartiality normally denotes the absence of prejudice or bias*”¹. Uit het oogpunt van de objectieve onpartijdigheid moet het Hof zien uit te maken of de rechter toereikende waarborgen vertoonde om in dat opzicht elke gerede twijfel uit te sluiten. Het Hof merkt op dat “(*i*)*n this respect even appearances may be of a certain importance. What is at stake is the confidence which the courts in a democratic society must inspire in the public*”².

De verplichting tot onpartijdigheid mag niet zo worden gelezen dat elke appelinstantie die een bestuurlijke of gerechtelijke beslissing vernietigt, verplicht is de zaak te verwijzen naar een andere gerechtelijke instantie of naar een anders samengesteld orgaan van die instantie (Thomann v. Zwitserland, § 33; Stow en Gai v. Portugal (dec.)). Desalniettemin zijn de belangen bij een aanvraag tot herziening van een strafrechtelijke veroordeling zo groot dat wat de indruk van onpartijdigheid betreft, de sterkst mogelijke waarborgen moeten worden verstrekt.

De herzieningsprocedures hebben een buitengewoon karakter. Tussen 2010 en 2015 werden slechts 10 aanvragen tot herziening (op 19) ontvankelijk bevonden, en daarvan werden er slechts 8 verwezen naar een correctionele rechtkant, een hof van beroep of een hof van assisen³. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat dankzij de opkomst van nieuwe technologieën en de verbetering van de onderzoeksmethodes soms lang na de feiten gerechtelijke dwalingen aan de oppervlakte kunnen komen. Wanneer het om een nieuw feit gaat, moet het dus mogelijk zijn een zaak te herzien met alle waarborgen voor een billijke behandeling, teneinde het vertrouwen van de veroordeelde en van de samenleving in ons gerecht te verzekeren.

Dit wetsvoorstel strekt er dan ook toe de indruk van onpartijdigheid in de procedure tot herziening van een definitieve strafrechtelijke veroordeling te versterken, door in het derde lid van artikel 445 van het Wetboek van strafvordering nader te bepalen dat het hof van beroep dat er door het Hof van Cassatie mee wordt belast de aanvraag tot herziening te onderzoeken, aanvankelijk geen kennis mag hebben genomen van de zaak.

préjugé ou de parti pris”¹. Sous l’angle de l’impartialité objective, la Cour doit chercher à déterminer si le juge offrait des garanties suffisantes pour exclure à cet égard tout doute légitime. La Cour relève qu’“en la matière, même les apparences peuvent revêtir de l’importance. Il y va de la confiance que les tribunaux d’une société démocratique se doivent d’inspirer aux justiciables, y compris aux prévenus.”²

Même si le devoir d’impartialité ne peut s’interpréter comme imposant à toute juridiction de recours annulant une décision administrative ou judiciaire l’obligation de renvoyer l’affaire à une autre autorité juridictionnelle ou à un organe autrement constitué de cette autorité (Thomann c. Suisse, § 33; Stow et Gai c. Portugal (déc.)), l’importance de l’enjeu en cas de demande de révision d’une condamnation pénale mérite que l’apparence d’impartialité fasse l’objet des garanties les plus fortes.

Les procédures en révision ont un caractère extraordinaire. Entre 2010 et 2015, seules 10 demandes en révision ont été jugées recevables (sur 19) et parmi celles-ci, seules 8 ont été renvoyées devant un tribunal correctionnel, une cour d’appel ou une cour d’assises³. Il ne faut toutefois pas perdre de vue que l’apparition de nouvelles technologies et l’amélioration des méthodes d’enquête peut, parfois longtemps après les faits, révéler des erreurs judiciaires. En cas de fait nouveau, faire réviser une affaire doit donc être possible avec toutes les garanties de traitement équitable, de manière à assurer la confiance du condamné et de la société dans notre justice.

La présente proposition de loi vise dès lors à renforcer l’apparence d’impartialité dans la procédure en révision des condamnations pénales définitives en précisant, à l’alinéa 3 de l’article 445 du Code d’instruction criminelle, que la cour d’appel chargée par la Cour de cassation d’instruire la demande en révision n’aura pas primitivement connu de l’affaire.

Philippe GOFFIN (MR)
Gilles FORET (MR)
Gautier CALOMNE (MR)

¹ Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (civil limb), Raad van Europa/Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 2014 (www.echr.coe.int).

² *Idem*.

³ Antwoord van de minister van Justitie van 13 maart 2017 op vraag nr. 1384 van volksvertegenwoordiger Philippe Goffin van 22 september 2016, QRVA 54, 110, van 17 maart 2017, blz. 208.

¹ Guide sur l’article 6 de la Convention européenne des droits de l’homme. Droit à un procès équitable (volet pénal), Conseil de l’Europe/Cour européenne des droits de l’homme, 2014 (www.echr.coe.int).

² *Idem*.

³ Réponse du ministre de la Justice du 13 mars 2017, à la question n° 1384 de monsieur le député Philippe Goffin du 22 septembre 2016, QRVA 54, 110 du 17 mars 2017, page 208.

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 445 van het Wetboek van strafvordering, vervangen bij de wet van 18 juni 1894, derde lid, worden de woorden “door een hof van beroep dat het daarmee belast” vervangen door de woorden “door een hof van beroep dat het daarmee belast en dat niet eerder van de zaak kennis heeft genomen”.

28 augustus 2017

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 445 du Code d'instruction criminelle, remplacé par la loi du 18 juin 1894, à l'alinéa 3, les mots “par une cour d'appel qu'elle en chargera” sont remplacés par les mots “par une cour d'appel qui n'aura pas déjà eu à connaître de cette affaire qu'elle en chargera”.

28 août 2017

Philippe GOFFIN (MR)
Gilles FORET (MR)
Gautier CALOMNE (MR)